

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

05/03/2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

29/06/2021

Doç. Dr. Musa ÖZTÜRK

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
musaozturk724@gmail.com

ŞİDDET’İ ‘CİNSİYET’E BÖLMEK: ERKEĞE YÖNELİK ŞİDDETİN PERDELENMESİ

Öz

Aile içi şiddetle ilgili yapılan araştırmalarda kadının maruz kaldığı şiddet somut verilerle ortaya konulmaktadır. Ne var ki aynı araştırmalarda şiddet olaylarında kadının rolü pek tartışılmamaktadır. Oysaki bazı araştırmalar şiddetin simetrik bir durum arz ettiğini, kadının da şiddet uyguladığını göstermektedir. Her ne kadar Türk toplumunda erkek şiddeti oransal olarak çok daha fazla olsa da konuya salt erkek şiddeti açısından yaklaşılmamalıdır. Erkeğe yönelik şiddet ise henüz yeterli düzeyde tartışılmamaktadır. Bir tarafın sürekli ve güçlü bir biçimde mağduriyetini dile getirmesi karşı taraf üzerinde ki toplumsal baskıyı daha da arttırmaktadır. Şiddetin cinsiyete bölünerek erkekle özdeşleştirilmesi pek çok açıdan risklidir. Bu durum şiddete meyilli erkekler için bir tür toplumsal krize sebebiyet vermesinin yanında diğer erkekleri daha fazla şiddete tahrik edebilecek gizli bir psikolojik zeminin oluşmasına yol açabilir. Diğer çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada, şiddetin karşılıklı olarak uygulanabildiğine, şiddetin mağduru çoğunlukla kadın olsa da zaman zaman erkeğin de şiddet mağduru olabileceğine dikkat çekilmektedir. Çalışmada aile içi eşler arasındaki şiddet, şiddetin saçaklanması, şiddet türleri arasındaki geçişkenlik, şiddet simetrisi ve erkeğe yönelik şiddetin perdelenmesi başlıkları üzerinden tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Şiddetin Saçaklanması, Şiddet Simetrisi, Erkeklik, Şiddetin Perdelenmesi.

DIVIDING VIOLENCE INTO ‘GENDER’: SCREENING VIOLENCE AGAINST MEN

Abstract

In the studies on domestic violence, the violence that women are exposed to is revealed by concrete data. However, in the same studies the role of women in cases of violence is not much discussed. However, some studies show that violence presents a symmetrical situation and that women use violence. Although male violence is proportionally higher in Turkish society, the issue should not be approached solely in terms of male violence. Violence against men is not yet adequately discussed. Expressing the victimization of one side continuously and strongly increases the social pressure on the other side. Identifying violence with men by dividing it into gender is risky in many ways. This situation may cause a kind of social crisis for men who prone violence, as well as the formation of a hidden psychological ground that can provoke other men to more violence. Unlike other studies, this study points out that violence can be applied mutually, and that even if the victim of violence is mostly women, men may also be victims of violence from time to time. In this study, the matter is discussed on the topics of violence between spouses, fringing violence, transience between types of violence, symmetry of violence and screening violence against men.

Keywords: Social Gender, Fraying of Violence, Symmetry of Violence, Masculinity, Screening Violence

Giriş

Şiddetin tarihi insanlık tarihi kadar eski olsa da kadına yönelik şiddet akademik dünyada geç keşfedilmiş bir konudur. Geleneksel toplumda/kültürde normal görülen, yeterince önemsenmeyen, toplumca kanıksanmış bazı davranış ve eylemler modern toplumda şiddet olarak tanımlanmaktadır. Aile sosyolojisi alanında yayın yapan en önemli dergilerden biri olan Evlilik ve Aile Dergisi'nin (*The Journal of Marriage and the Family*) ilk 30 yılında (1939-1969) başlığında 'şiddet' kelimesi geçen herhangi bir makale yayınlanmamıştır. Aynı derginin ikinci 30 yılında en çok yayın yapılan konuların başında aile içi şiddet gelmektedir (Altınay ve Arat, 2007: 50).

Kadına yönelik şiddet eskiden beri bilinmesine karşın, önceleri sadece aileyi, ev içini ilgilendiren, mahrem bir mesele olarak görülmüş fakat 1970'li yıllardan sonra mağdurun korunması, failin cezalandırılması gibi hukuki yaptırımlar gündeme gelmeye başlamıştır. 1980'li yıllardan itibaren kadın örgütlerinin ve uluslararası sözleşmelerin etkisiyle kadına yönelik şiddetle mücadele kurumsallaşmaya başlamıştır. Klasik feminist yaklaşımlar 1970'lerden itibaren kadına yönelik şiddeti hem kamusal gündeme sokarak, sorunun ulusal ve uluslararası politika konusu haline getirilmesine hem de bu konuda pek çok araştırma yapılmasına öncülük etmişlerdir (Özkazanç ve Yetiş, 2016: 15). Kadına yönelik şiddet tartışmaları refleksif olarak erkeğe yönelik eş şiddeti tartışmalarını da tetiklemiştir. Özellikle son kırk yılda toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik uluslararası çok sayıda hukuki düzenlemenin yapıldığı görülmektedir.

Toplumsal olaylar diğer bileşenlerinden soyutlanarak, bütünlü ilişkisi kurulmadan tek başına, tekil olarak ele alındığında sağlıklı bir değerlendirme yapmak zorlaşmaktadır. Toplumun bütünlüğü göz önünde bulundurularak, toplumsal olaylar çoğulcu bir bakış açısıyla ele alınmalıdır. Ev içi, aile içi veya eşler arası şiddetin mağduru çoğunlukla kadındır. Kadına yönelik şiddetle ilgili çoğu araştırma da mesele kadın katılımcılardan derlenen veriler üzerinden tartışılmaktadır. Şiddet, çok boyutlu (psikolojik şiddet, sözel şiddet, cinsel şiddet vb.) bir hadise olduğundan çoğunlukla şiddete sebep olan erkeklerin de araştırmaya dâhil edilerek meselenin bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması gerekmektedir.

Kadın ve erkek şiddet açısından eşit role veya etkiye sahip olmasalar da benzer bir düzlemde ele alınmalıdır. Normatif düzenin yarattığı kadınlık ve erkeklik kimliğinin yanı sıra sosyal-psikolojik değişkenler üzerinde de durulmalıdır. Bu nedenle bu çalışmada aile içerisinde eşler arasında yaşanan şiddet eylemlerinin arka planında 'eşitlik ideolojisi' üzerinden toplumdaki kadın ve erkek rollerinin yeniden kodlanmaya çalışılmasının beraberinde getirmiş olduğu psiko-sosyal gerilimlerin etkili olduğu varsayılmaktadır. Eşler arasında psiko-sosyal düzeyde yaşanan kriz, fiziksel şiddet başta olmak üzere diğer şekillerde kendisini açığa vurmaktadır. Meselenin psikolojik, sosyal ve kültürel arka planı göz ardı edilerek sonuçlar üzerinden tartışılması şiddetin önlenmesinde çok fazla işlevsel olmayacaktır. Şiddet türleri arasındaki geçişkenliğin analitik bir bakış açısıyla ele alınmasının hem aile de hem de toplumda şiddet eylemlerinde kalıcı ve istikrarlı bir azalmaya yol açacağı varsayılmaktadır.

Aile içerisinde en yaygın karşılaşılan şiddet türleri psikolojik, sözel ve fiziksel şiddettir. Fakat bunların en görüneni ve hatta en bilineni fiziksel şiddettir. Şiddetin en sert ve katı türü olan fiziksel şiddet, diğer şiddet türlerinin de bireyin yoğun olarak yaşadığı psiko-sosyal gerilimler sonucunda gerçekleşmektedir. Mesele hakkında sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek için söz konusu süreçte (genel olarak) bireyi (özellikle de erkeği) fiziksel şiddet uygulamaya veya fiziksel şiddete başvurmaya iten toplumsal koşullar ve söz konusu koşulların oluşmasında etkisi olan aktörler/faktörler hesaba katılmalıdır.

Şiddetin her yönüne sızan toplumsal cinsiyet ilişkileri, yaratılan erkeklik değerleri ve kadının erkekten beklentileri de şiddetin temelini oluşturacak önemli sosyolojik dinamiklerdir. Aile içerisinde yaşanan şiddeti, cinsiyet faktörüne indirgeyerek, tek bir cins (erkeğe) havale eden çalışmalara eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmak gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle aile içi şiddette sadece bir cinsin rolüne odaklanan bu tür çalışmaların sorunun çözümüne sağladıkları katkının da değerlendirilmesi gerekmektedir.

Çalışma, saha araştırması verilerine dayalı olarak kaleme alınan bir araştırma makalesinden ziyade bir derleme çalışmasıdır. Çalışmada aile içerisinde çocuğa, yaşlıya veya diğer aile bireyelerine yönelik şiddet tartışmaya dahil edilmemiştir. Eşlerin birbirlerine uyguladıkları psikolojik şiddet ve

sözel şiddet birleştirilerek ‘sözel şiddet’ başlığı altında ele alınmıştır. Şiddetin cinsiyete bölünmesi meselesi; sözel şiddet/le fiziksel şiddet ilişkisi, cinsiyet simetrisi, erkeklik krizi ve şiddetin saçaklanması başlıkları üzerinden yorumsamacı bir bakış açısıyla tartışılmaktadır. Bu yönüyle çalışmanın alanda önemli bir boşluğu dolduracağı varsayılmaktadır.

1. Şiddetin Saçaklanması

Mimarlar, kentin büyümesiyle birlikte bazı kentsel fonksiyonların metropoliten kentin yerleşim alanlarının sınırının dışında, sürekli olmayan, arada boş alanların bulunduğu, birbirinden kopuk yerleşim örüntülerini kentsel saçaklanma (Karataş,2007: 3) olarak kavramsallaştırmaktadırlar. Kentsel saçaklanma sık olmayan bir durumu betimliyor gibi görünse de kentleşmeyle birlikte şiddet kapsamına giren davranışlar her geçen gün artmaktadır. Hem nüfusun kahir ekseriyeti kentlerde yaşamakta hem de birbirinden olabildiğince farklı şiddet türlerine kentlerde ve özellikle de metropollerde rastlanmaktadır. Biz de buradan hareketle modern kent hayatında şiddetin patolojik bir hal alarak her tarafa yayılması durumu şiddetin saçaklanması olarak nitelendirebiliriz. Çünkü kadına yönelik şiddet artık kırsal değil kentsel bir konudur.

Türkiye’de son on yılda en çok kadın cinayeti kentlerde işlenmektedir. Buna göre; İstanbul (267), İzmir (141), Ankara (106) ve Adana (106)’dır. Diğer bir ifadeyle 1260 kadın cinayetinin 620’si bu illerde işlenmiştir (Yıldırım, 2018: 17). 1260 cinayet vakasında kadınların öldürülme sebepleri olarak; tartışma (348), boşanma-boşanma talebi (176), reddetme (153) ve aldatma-aldatılma (134) (Yıldırım, 2018: 14) ön plana çıkmaktadır. Kadının toplumsal ve hukuki konumunun pozitif ayrımcılık başlığı altında her geçen gün daha da güçlendiği Türkiye’de kadına yönelik şiddetin artış göstermesi ciddi bir paradoks (Aktay, 2019) olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern toplumda “ahlaki alanın” daralmasının yaratmış olduğu problemler “hukuki alan” genişletilerek çözülmeye çalışılmaktadır (Kara ve Uluç, 2019: 1567).

Kadını şiddet sarmalından kurtarmak ve korumak için her geçen gün yeni şiddet türleri ve tanımlamaları literatüre girmektedir. Fiziksel şiddet, ekonomik şiddet, sözel şiddet, duygusal şiddet, cinsel şiddet türlerine yeni şiddet türleri olarak flört şiddeti, dijital şiddet ve ısrarlı takip’in eklendiği görülmektedir. Mesela; ‘dijital şiddet’ yeni bir şiddet türü olarak karşımıza çıkmaktadır. ‘İnternet, cep telefonları ve benzeri dijital medya araçlarıyla ısrarlı takip edilmemiz ile psikolojik, cinsel veya ekonomik zarar vermeyi amaçlayan saldırılar dijital şiddet olarak’ (Kadın Dayanışma Vakfı, 2017: 45) tanımlanmaktadır. Dijital şiddet; dijital ağlar ve sosyal medya (telefon, e-mail, facebook twitter, whatsapp vb.) üzerinden işlenmektedir. Dijital şiddet aynı zamanda psikolojik şiddet oluşturan suçlar kapsamına da girmektedir.

Sosyal hayatın akışı içerisinde normal karşılanan pek çok davranışın yeni tanımlamalar üzerinden (yukarıda belirttiğimiz gibi) şiddet parantezine alınarak şiddet kapsamına giren davranışların evreninin sürekli genişletilmesi şiddeti daha da arttırabilir. Yeni şiddet tanımlamaları üzerinden daha geniş bir sosyal davranış yelpazesinin şiddet kapsamına alınması muhtemelen eşler arasındaki psiko-sosyal gerilimi daha da tırmandırabilir. Biriken öfke kendisini şiddet üzerinden dışa vurabilir. Mesela; bir dönem Türkiye’de işlenen cinayetlerin büyük çoğunluğu namusa ilişkin algılama biçiminden kaynaklanmaktadır (Öğün, 1998). Dikkat edileceği üzere kadın cinayetlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte kamuoyunda artık töre ve namus cinayetleri çok fazla konuşulmamaktadır. 2016, 2017 ve 2018 yıllarında Türkiye’de jandarma ve polisin sorumluluk alanında toplam 932 kadın cinayete kurban gitmiştir. Faillerin cinayeti hangi saiklerle işlediğine bakıldığında %36,2’nin cinsel, %42,6’nın psiko-sosyal, %13’nün ruhsal bedensel sağlık sorunları ve madde kullanımı ve de %7,7’nin ise ekonomik motiflerle (Taştan ve Küçüker Yıldız, 2019: 21) öldürme eylemini gerçekleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu veriler (ilgili yıllar aralığında) cinayete kurban giden hiçbir kadının namus meselesinden ötürü öldürülmediğini göstermektedir.

Şiddet olaylarının haberleştirilmesinde ve kamuoyuna sunulmasında yer yer erkekleri genelleyici ve suçlayıcı bir üslubun kullanıldığı dikkati çekmektedir. Mesela; bazı yayın organlarında kadın cinayeti haberlerinin ‘bugün erkek terörü bir can daha aldı’¹ şeklinde sunulması erkekleri terörize ederek bazı erkekler tarafından gerçekleştirilen şiddet eylemini tüm erkeklere teşmil etmektedir. Kadın cinayeti haberlerinin bu üslupla sunulması, erkeği (kocayı/eşi) güvenilmez biri

¹ <http://beyazgazete.com/video/anahaber/kanal-d-31/2013/04/19/erkek-teroru-yine-can-aldi-401585.html>.

olarak imlemektedir. Halbuki diğer konularda olduğu gibi bu konuda da genellemeden kaçınmak gerekmektedir. Nasıl ki geleneksel yaşam tarzını benimseyen bütün erkeklerin eşlerine şiddet uygulayacağı düşünülemeyeceği gibi modern yaşam tarzını benimsemiş bütün erkeklerin de eşlerine şiddet uygulamayacağı düşünülemez. Dolayısıyla şiddet tek başına yaşam tarzıyla açıklanabilecek bir olgu değildir (Karataş ve Kılıçarslan, 2013: 125). Meseleyi genelleştirerek 'tersinden cinsiyetçi' bir yaklaşımla erkeğe/erkeklığe havale etmek şiddetin kaynaklarının, bileşenlerinin ve derinliğinin görülmesini zorlaştırmaktadır (Gültekin ve Şahin, 2016: 6).

Medya, kadına yönelik şiddet haberlerini sık sık haber yapmaktadır. 2014 yılının ilk 10 ayında kadına yönelik şiddet haberlerinin sayısı 47 bini aşmıştır (Gültekin ve Şahin, 2016: 13). Medyada, kadın cinayeti haberlerinin vurgulu bir şekilde işlenmesi, eşleri tolere edilebilecek sıradan tartışmalara karşı duyarlı hale getirmekte ve algılanan şiddet eşiğinin düşmesine hizmet etmektedir (Gültekin ve Şahin, 2016: 28). Meseleye erkeği/erkekleri terörize ederek yaklaşılması dikkatlerin sadece kadının mağduriyetine yönelmesine yol açmaktadır. Şiddetin mağduru çoğunlukla kadın olmasına rağmen erkeğin şiddet eylemini gerçekleştirmeden önce kadın tarafından herhangi bir psikolojik ve sözel baskıya maruz kalıp-kalmadığı, eğer kaldıysa bunun erkeğin tavır ve davranışlarında ne tür değişikliklere yol açtığı ve erkeğin uygulamış olduğu şiddet eyleminde bunun herhangi bir etkisinin olup-olmadığına da bakılabilir.

Eşler kendi aralarında tartışırken muhtemelen meselenin bu kadar büyüyeceğini ve cinayetle sonuçlanacağını tahmin etmiyorlardır. Çiftlerin öfkelerini kontrol edememeleri fiziksel şiddete yönelimi artırmaktadır. Yıldırım, kadın cinayetlerinin en önemli sebebinin toplumsal kriz halinin bireysel travma ve yıkıcı eğilimlere dönüşmesi (2018: 15) olduğunu belirtmektedir. Şiddetin cinsiyete bölünerek şiddet kapsamına giren davranışların erkekler aleyhine her geçen gün daha da genişletilmesi ve çoğunlukla basın yayın organlarına yansıyan olaylar bağlamında ve genelleyici bir dille anlatılması erkekler/erkeklik üzerindeki psikolojik baskıyı daha da artırmaktadır. Hem nüfusun kahir ekseriyeti kentlerde yaşamakta hem de birbirinden olabildiğince farklı şiddet türlerine kentlerde ve özellikle de metropollerde rastlanmaktadır. Erkeklerin önemli bir kısmı tarafı olmadıkları, benimsemedikleri ve hatta bazen mağduru oldukları bir eylemin aktörü olarak gösterilmektedirler.

Eşler arasındaki ilişkilerin aile içi sevgi, güven, karşılıklı yardımlaşma, türün devamı, karşılıklı sorumluluklar vb. boyutlarından çok aile içi güç, iktidar, hegemonya ve bağımlılık üzerinden okunmaya devam edilmesi halinde önümüzdeki yıllarda yeni şiddet tanımlamalarıyla karşı karşıya kalmamız güçlü bir ihtimaldir. Mesela; erkekle kadın arasındaki bilgi, kültür, etnik köken, dini inanç veya dindarlık düzeyi, siyasi ve ideolojik görüş uyumsuzluk vb. seviye farklılıklarının önümüzdeki yıllarda epistemolojik şiddet, kültürel şiddet, etnik şiddet, dini/dinsel şiddet, siyasi veya ideolojik şiddet vb. şiddet tanımlamaları olarak karşımıza çıkması olası görünmektedir.

2. Kuvveden Fiile: Sözen//Tartışmadan Taşan Şiddet

Şiddet davranışını ele alan araştırmacılar şiddetin psikoloji, psikiyatri, sosyoloji, davranış bilimi, nörobilimler tarafından çok boyutlu olarak ele alınması gerektiğine vurgu yapmaktadırlar (Cohen ve Yavuz, 2018: 116). Şiddet, çoklu parametrelerin etkisiyle şekillenen oldukça değişik türleri olan bir davranış olduğundan şiddeti ortadan kaldırmak veya minimize edebilmek için şiddete giden yolların iyi etüt edilmesi gerekmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) şiddeti fiziksel ve psikolojik etkenlerden hareketle şöyle tanımlamaktadır. Şiddet; bir kişinin veya grubun fiziksel güç veya zor kullanarak bir kişiyi, grubu veya topluluğu tehdit etmek, yüksek olasılıklı yaralanma, ölüm ya da psikolojik zararlarla sonuçlanan vakıaların beraberinde getirdiği yoksunluk ve mahrumiyetlerdir (2002: 5). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere DSÖ şiddet türleri arasındaki geçişkenliği de hesaba katmaktadır. Diğer şiddet türleri gibi fiziksel şiddet eylemlerinde de diğer şiddet türlerinin (sözel, duygusal, cinsel, ekonomik, dijital şiddet vb.) etkisinin hesaba katılması gerekmektedir. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan Türkiye'de Ev Cinayetleri Araştırması'na göre aile içinde meydana gelen cinayetlerin %47,67'sinin 'ev içi tartışma'dan kaynaklandığı göstermektedir (Gültekin ve Şahin, 2016: 52).

Şiddet, genellikle bir sorun çözme biçimi olarak karşımıza çıksa da bireyler arası ilişkilerin yapısı ve bireylerin sorunlara yönelik çözüm arayışları önemli ölçüde sosyo-kültürel dinamikler

tarafından belirlenmektedir. Şiddet pratiklerinin genelde, sorun çözme stratejilerinin bir parçası olarak görülmesi, şiddetin kültürel kaynaklarının irdelenmesini gerektirmektedir (Kızmaz, 2006: 249). Şiddet, kültürel dinamikler ve toplumsal değerlerden bağımsız olarak tartışılmaz.

Şiddetin temelinde yatan saldırganlık güdüsü sosyalleşme sürecinde öğrenilmektedir (Baygal, 2018: 178). Sosyal öğrenme teorisine göre şiddet aile içerisinde öğrenilir ve kültürel olarak kuşaktan kuşağa tevarüs edilir. Aile içi şiddet literatürüne bakıldığında şiddet hep erkekle/babayla özdeşleştirilmektedir. Oysaki ebeveynler tarafından çocuklara uygulanan şiddette failer çoğunlukla babalar değil aksine annelerdir. Fakat annelerin çocuklarına şiddet uygulaması kalıcı bir gündeme dönüşmemektedir (Gültekin ve Şahin, 2016: 62). Araştırmalarda annenin çocukları baba şiddetiyle tehdit etmesiyle ve bir anlamda babanın çocuğa şiddet uygulamasını meşrulaştırmayla ilgili herhangi bir yoruma rastlanılmaması dikkat çekicidir.

Bireylerin problemlerini müzakere ederek çözemedikleri durumlarda şiddet sözden taşarak fiili bir duruma dönüşebilmektedir. Toplumsal hayat için geçerli olan bu durum aile içi ilişkiler için de geçerlidir. Bu anlamda aile içi şiddet araştırmalarında sözel şiddetin genelde cinsleri özelde ise erkeği fiziksel şiddet uygulamaya yönelten etkisinin çoğunlukla göz ardı edildiği görülmektedir. Mesela; *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet* (Altınay ve Arat, 2007) araştırması Türkiye genelinde yapılan önemli alan araştırmalardan biridir. Feminist yöntem kullanılarak yapılan araştırmanın odak noktasını ‘koca şiddeti’ oluşturmaktadır. Araştırmada belirli şiddet türlerinin (fiziksel, ekonomik ve cinsel şiddet) esas alınarak diğer şiddet türlerinin (sözel/sözlü, duygusal/psikolojik, dijital şiddet vb.) hesaba katılmadığı dikkati çekmektedir.

Şiddet, genellikle bireylerin engellenmeleri sonucunda öfke ile birlikte ortaya çıkmaktadır (Kızmaz, 2006: 249). Psikolojik açıdan öfke, hoş olmayan bir duygu ve öznel olarak yüksek uyarılmışlık ve huzursuzlukla deneyimlenen içsel ve evrensel bir oluşumdur. Fakat aynı zamanda öfkenin fizyolojik ve sosyolojik bileşenleri de vardır. Öfkenin ifade edilme biçimi o anki şartlara, insanların biyolojik özelliklerine, içinde buldukları psikolojik, duygusal duruma, mizaca, kültüre, yaşa ve cinsiyete göre farklılıklar gösterebilmektedir. Şiddet içeren pek çok olayda öfke; esaslı oluşturan güdüleyici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Nötr anlamda öfkenin ifade edilme biçimi aslında bir yanıt olsa da bazı durumlarda öfkenin sonuçları vahim ve ağır olabilmektedir (Cohen ve Yavuz, 2018: 101-104).

Şiddetin dışsallaşarak eyleme dönüşmesinde bilinçaltında biriken psikolojik, duygusal ve sosyal gerilimlerin davranışları yönlendirerek öfke ve saldırganlık üzerinden kendilerini açığa vurması yatmaktadır. Evlilik ilişkilerinde tatmin üzerine çalışan araştırmacılar psikolojik şiddetle fiziksel şiddet arasında güçlü bir korelasyonunun olduğunu belirtmektedirler. Yüksek düzeyde psikolojik şiddete maruz kalan eşlerin zaman içerisinde fiziksel şiddete yönelme ihtimalleri diğer insanlara göre daha yüksektir (Frye ve Karney, 2006: 12).

Şiddet, bireylerin ruh, beden ve akıl sağlığını pek çok açıdan olumsuz etkilemektedir. DSÖ (2002: 102) yakın partner şiddetinin sağlık açısından yol açtığı sonuçları dört gruba ayırmaktadır. Bunlar; fiziksel (karın/göğüs yaralanmaları, yara ve izleri, kronik ağrı sendromları, sakatlık, fibromiyalji, kırıklar, gastrointestinal hastalıklar, irritabl bağırsak sendromu, lakerasyonlar ve sıyrıklar, oküler hasar, düşük fiziksel işlevsellik), cinsellik ve üreme (jinekolojik hastalıklar, kısırlık, pelvik inflamatuvar hastalık, hamilelik komplikasyonları / düşük, cinsel işlev bozukluğu, HIV/AIDS dahil cinsel yolla bulaşan hastalıklar, güvenli olmayan kürtaj, istenmeyen gebelik), psikolojik ve davranışsal (alkol ve uyuşturucu kullanımı, depresyon ve kaygı, yeme ve uyku bozuklukları, utanma ve suçluluk duygusu, fobiler ve panik bozukluğu, fiziksel hareketsizlik, benlik saygısında zayıflık, travma sonrası stres bozukluğu, psikosomatik bozukluklar, sigara içme, intihar etme, intihar davranışı ve kendine zarar verme, güvenli olmayan cinsel davranış) ve ölümcül sağlık sonuçları (AIDS ile ilişkili mortalite, anne ölümleri, cinayet ve intihar).

Pek çok şiddet eylemi öfke sonucunda gerçekleşmektedir. Bundan dolayı bazı araştırmacılar ‘şiddetin temelinde ilişki yönetiminde yeterli beceriye sahip olmayan erkeğin öfkesini kontrol edememesinin (Karataş ve Kılıçarslan, 2013: 117)’ yattığını belirtmektedirler. Şiddete götüren yol bu şekilde açıklansa da öfkeyi kontrol etme sorumluluğu sadece tek bir cins yüklenmemelidir. Kadının öfke kontrolünden soyutlanması ve genel olarak şiddet öncesi yaşanan karşılıklı gerilimin göz ardı edilmesi şiddetin cinsiyete bölünerek tek taraflı olarak erkeğe fatura edilmesine yol

açmaktadır. Oysaki şiddet eylemini salt eylemin sonucu üzerinden değerlendirmek iki taraf açısından da sağlıklı bir yaklaşım ortaya koymaz.

Öfke kontrolü taraflar açısından şiddet eyleminin nirengi noktasını oluşturmaktadır. Davranış şiddete dönüşmeden önce eşlerin karşılıklı feragati ile sönümlenmelidir. Aksi takdirde kimin haklı olduğu önemli olmaksızın daima sonuç üzerinden şiddet uygulayan haksız bulunmaktadır. Mesela; Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nda erkek katılımcılardan biri (denetimli serbestlik kapsamında öfke kontrolü eğitimine katılan 46 yaşındaki ortaokul mezunu) erkeklerin şiddet uygulamamak için sabırlı olmaları gerektiğini düşünmektedir. Şöyle ki;

‘Valla onlar için en önemli olan sabır. Yani ne olursa olsun olay ... şiddete geldiği zaman haklı da olsa haksız duruma düşeceği için, yani susmak değil de akıllı davranması lazım. Akıllıca konuşması lazım ... akıl yoluyla ikna etmesi lazım olay ne olursa olsun. Hani en mantıklısı o, çünkü erkek belki yerden göğe kadar haklı olabilir ama sen kalkıp da şiddet uygularsan haksız duruma düşersin.’ (2015: 296).

Fiziksel şiddete giden süreçte küfür, tehdit, tahrik, aşağılama, hakaret, küçümseme, vb. sözel baskılar son derece etkili olmaktadır. Ev içerisinde eşler arasında yaşanan bu tür diyaloglar ve hararetli tartışmalar şiddeti tetiklemektedir. Kadın Dayanışma Vakfı da diğer şiddet türlerinin genellikle psikolojik şiddetten sonra geldiğini belirtmektedir (2017: 5). Şiddet uygulayan (eşini öldüren) erkekler, şiddeti genellikle kendilerinin dışında, anlık bir öfke sonucu gerçekleşen bir olaymış gibi görme eğiliminde olsalar da bazı araştırmacılar şiddeti anlık öfkeyle açıklayan erkeklerin beyanlarını samimi bulmamaktadırlar. ‘Anlık öfke ve cinnet anı gibi gerekçeler, erkeğin kendini haklı gösterme çabası olarak yorumlanabilir. Şiddeti, erkeğin dışında bir şey gibi kendinden soyutlama çabası, erkeğin kendisini şiddet konusunda sorgulamasını engelleyebilmektedir (Öztürk, 2014: 229)’. Pek çok şiddet eyleminin arkasında tahrik, hakaret, aşağılama, küçümseme, iftira, şantaj vb. yatmaktadır. Olay öncesinde yoğun olarak yaşanan bazı psikolojik, duygusal ve sözel şiddet fiziksel şiddeti tetiklemektedir. Bunlara ekonomik sorunlar, eğitim, kültür, gelenekler, inanç vb. de eklenebilir.

3. Şiddet Simetrisi

Literatürde eşler arası şiddet olgusu ‘kadına yönelik şiddet’, ‘aile içi şiddet’, ‘eşler arası şiddet’, ‘ev içi şiddet’ gibi farklı kavramsallaştırmalar üzerinden tartışılmaktadır. Kavramsallaştırmalar her ne kadar çeşitlilik arz etse de genel olarak şiddet, erkek tarafından uygulanan bir eylem olarak sunulmaktadır. Fiziksel ve ekonomik şiddet uygulamada erkekler daha baskın olsalar da diğer şiddet türlerini uygulamada karşılıklı bir etkileşimden söz edilebilir.

Batı’da aile içi şiddetle ilgili yapılan araştırmaların çoğu, şiddetin erkekler tarafından uygulandığını belirtse de 100’den fazla ampirik çalışma aile içi şiddet oranlarının eşdeğer olduğunu göstermektedir. Kimmel bu varsayımdan hareketle eşler arasında yaşanan şiddet için ‘cinsiyet simetrisi’ terimini kullanmaktadır. Bu açıdan biz de eşler arasında yaşanan şiddeti tartışırken ‘şiddet simetrisi’ kavramını kullanmanın daha isabetli olacağını düşünüyoruz.

Kimmel, araştırmacılara farklı verileri nasıl uzlaştırabilecekleriyle ilgili bazı yöntemler önermektedir. Erkeklerin eşlerine yönelik şiddetin nedenlerinin çok farklı olduğunu, bunun yeterince doğru anlaşılabilmesi için kadınların da çeşitli şiddet biçimlerini uyguladıklarının kabul edilmesinin gerektiğinin altını çizmektedir (2002: 1332-1333). Kısaca ifade etmek gerekirse Kimmel yaygın kanaatin aksine her iki cinsin birbirlerine şiddet uyguladığını ileri sürmektedir.

‘Şiddet her iki eş veya ailenin diğer bireyleri tarafından karşılıklı olarak uygulanıyor olabilir. Mesela; bir tarafın uyguladığı şiddete karşı diğer taraf da şiddet uygulayarak cevap veriyorsa durum böyledir. Olayların çoğunda bir tarafın fiziksel şiddetine karşı diğer tarafın (çoğunlukla kadının) sözel şiddet uyguladığı söylenebilir. Bunun tam tersi bir durum, yani şiddet sözel olarak ilk olarak bir eşten, çoğunlukla kadından kaynaklanmış; buna karşı diğer eş, koca veya erkek diğer aile bireyi fiziksel veya psikolojik şiddete yönelmiş olabilir (Erdem, 2007: 60)’. Bayer, eşler arası şiddet kapsamına giren davranışları şöyle sıralamaktadır:

‘Fiziksel, psikolojik, sözel, ekonomik, cinsel tahribatlara yol açan her tür davranış eşler arası şiddetin kapsamına girmektedir. Mesela; tokat atma, vurma, tekmeleme ve dövme

gibi davranışları içeren fiziksel şiddet; sindirme, sürekli küçük düşürme ve aşağılama, yakın çevresiyle ilişkisini kesme, alay etme davranışlarıyla psikolojik şiddet; hakaret, küfür, aşağılayıcı sözler söylemek sözel şiddet; ekonomik yönden istismar etmek, kendine bağımlı hale getirmek ekonomik şiddet; cinsel ilişkiye zorlama ve her türlü cinsel zor kullanma biçimleri ile cinsel şiddet girmektedir (2013: 187)'.

Genel olarak aile içerisinde yaşanan gerilimlerden erkek sorumlu tutulduğundan, olası gerilimde kadının rolü gözden kaçırılabilir. Sürekli olarak kadına yönelik şiddetin ön plana çıkartılması veya sahneye çoğunlukla erkek şiddetinin taşınması, kadının ev içerisinde herhangi bir iradesinin olmadığı, tamamen eşine/kocasına bağımlı, eve kapatılmış, kamusal alandan dışlanmış, özgül ağırlığı olmayan ikincil bir varlık olarak görüldüğü varsayımı içermektedir. Aslında yukarıda da belirtildiği gibi psikiyatrik problemleri olan bireyler istisna tutulacak olursa şiddet, genellikle karşılıklı gerilimin bir sonucu olarak doğmaktadır. Özellikle fiziksel şiddet genellikle erkek tarafından uygulansa da zaman zaman kadından da kaynaklanabilmektedir. Kimmel (biraz da ironik olarak) erkeklerin kadına yönelik saldırganlık dinamiklerinin ortaya çıkarılması için kadın şiddetinin incelenmesinin daha aydınlatıcı olabileceğini belirtmektedir (2002: 1353). Albert Einstein'in (1879-1955) maruz kaldığı şiddet bu konuda güzel bir misal teşkil etmektedir.

'Yıllarca eşim, Mileva'nın acımasız kişiliğine ve şiddetine dayandım. Beni tüm sevenlerimden ayırdı. Yaşama sevincimi yok etti. Artık dayanacak gücüm kalmamıştı. Ayrılmak benim için bir ölüm kalım meselesiydi. Çocuklarımdan ayrı kalmak, bir hançer gibi göğsüme saplanmasına rağmen bu ayrılıktan asla pişmanlık duymadım. Yaşadığım hapisane hayatını arkamda bıraktım, sanki yeniden doğdum. Mileva, ayrıldıktan sonra oğullarımla arama bir duvar ördü, ilişkilerimi karanlığa boğdu. Ne yazık ki hayatımın bu trajik yönü, ilerleyen yaşlarıma dek hiç peşimi bırakmadı (Odman ve Odman, 2017).'

Dünya'da ve Türkiye'de mesele ağırlıklı (ve de çoğu zaman haklı) olarak kadına yönelik şiddet üzerinden tartışıldığından, (az da olsa) kadının da erkeğe şiddet uygulayabileceği ya da erkeğin de şiddet mağduru olabileceği ihtimali pek hesaba katılmamaktadır. Kadınların kendilerine kötü davranan kocalarına karşılık vermeleri hayal kırıklığı, stres, baskı ve mağduriyete bir cevap ve ataerkil değerlere (erkeğin gücü ve üstünlüğünün zorlamalarına karşı) bir başkaldırı olarak meşru görülmektedir (Adak, 2013: 12). Kadınların birçoğu, uyguladıkları şiddeti "hayal kırıklığına karşı kendiliğinden gelişen bir tepki" olarak tanımlamaktadırlar (Kimmel, 2002: 1336). Bu anlamda kadının uygulamış olduğu şiddet; gayri iradi, spontane, kendiliğinden gelişen refleksif bir davranış olarak yorumlanmaktadır.

Gelles (1974) yakın partner şiddetiyle (intimate partner violence) ilgili bir incelemesinde, "eşgüdüm şiddetinin patlamasının eşler arasında eşit sıklıkta gerçekleştiğini" bulmuştur. O zamandan beri ABD'de yapılan en iyi nüfus temelli araştırmalar belirli bir yılda yakın partner mağdurlarının % 25 ile % 50'sinin erkek olduğunu göstermektedir. Diğer ülkelerdeki ulusal araştırmalar da erkek mağdurların yüzdesini aynı aralıkta bulmaktadır. İngiliz Suç Anketi'ne göre (bir yıllık bir süre içinde) İngiltere'deki yerel istismar mağdurlarının yaklaşık % 43'ü ve Kanada'da (5 yılda bir yapılan Kanada'nın genel sosyal araştırmasına göre) şiddet mağdurlarının % 47'si erkeklerden oluşmaktadır (Hines ve Emily, 2010: 37).

Erkeklerle yönelik şiddete dair çalışmaların az olması erkeğe yönelik şiddeti spekülasyon bir tartışma zeminine çekiyor gibi görünse de Hines ve Emily yapmış oldukları araştırmada erkeklerin de yüksek oranda şiddet mağduru olduklarını tespit etmişlerdir. Buna göre; Johnson'ın (1995) BT kavramsallaştırması ile uyumlu olarak erkeler; psikolojik, cinsel ve fiziksel IPV, yaralanma ve kontrol vb. davranışlara çok yüksek oranda maruz kaldıklarını göstermektedir (2010: 54). Mesela; DAHMW arayanları, kadın partnerlerinin çeşitli psikolojik agresif davranışlarda bulunduğunu bildirmişlerdir. Buna göre; arayanların % 95'ine yakını, kadın partnerlerinin tehdit ve zorlama da dahil olmak üzere kontrol davranışlarını kullandığını bildirmiştir. Buna göre; kendini veya kendisini öldürmek için tehdit etmek, ayrılmakla tehdit etme (% 77.6), duygusal istismar (örneğin, isimlerini çağırırken aşağılama % 74.1), korkutma (örneğin eşyaları/şeyleri parçalayarak korku salmak, mülkü yok etmek, evcil hayvanları kötüye kullanmak, silah göstermek % 63,3), şiddet reddetmek (% 59,9), yargı sistemini kötüye kullanmak (örneğin, çocukların tamamen velayetini almak için mahkeme sistemini kullanmak; yanlışlıkla erkek arayan karşı yasaklama emri çıkartmak (% 49.0), arayanı aileden ve arkadaşlarından izole etmek (% 41.5), hane halkının hesap hareketlerini kontrol etmek ve

arayanın çek defterini veya kredi kartlarını (% 38.1) görmesine veya kullanmasına izin vermemek ve çocukları arayanı şiddet içeren ilişkilerde tutmak için kullanma (% 64,5) (Hines ve Emily, 2010: 39-40) gibi tavır ve davranışların kadınlar tarafından uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Erkeklik çalışmalarına önemli katkılarda bulunan Kimmel'in (2002: 1342) ABD'de yapmış olduğu araştırmalara göre şiddeti başlatanların %53'ü kadın, %42'si erkektir (Adak, 2013, s. 12). 2010 yılına ait Amerika NISVS verilerini değerlendiren Hoff (2012: 1157-158), ağır şiddet kurbanlarının %58,3'ünün erkek, %41,7'sinin kadın olduğunu belirtmektedir. Aynı araştırmada psikolojik saldırı kurbanlarının %53'ü erkek, %47'si kadındır. Erkek kurbanların %33'ü zorlayıcı kontrol (coercive control) kurbanı, %20'si anlamlı saldırı (expressive aggression) kurbanı iken kadınların %23'ü anlamlı saldırı, %24'ü zorlayıcı kontrol kurbanıdır (Adak, 2013: 15). Hindistan'da 15-49 yaş arası evli erkeklerle gerçekleştirilen bir araştırmaya göre; araştırmaya katılan Hintli erkeklerin %32,8'i ekonomik, %22,2'si duygusal, %25,2'si fiziksel, %17,7'si ise cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (Kumar, 2012, 292, aktaran Adak, 2013: 16).

Türkiye'de yapılan bazı araştırmalar kadının şiddete şiddetle karşılık verdiğini göstermektedir. Mesela; 2011 yılında Türkiye'de eşleri ile aralarında konuşarak çözemedikleri bir anlaşmazlık olduğunda sesini yükselterek, bağırarak tepki verdiğini belirten cevaplayıcıların oranı %60'tır. Erkeklerde bu oran %65 iken, kadınlarda %54'tür. 2011 yılında eşle sorun yaşadığında sessiz kalanların oranı %57'dir. Erkeklerde sessiz kalma oranı %52 iken, kadınlarda bu oran %62'dir. Erkeklerde zor kullanma oranı %3 iken, kadınlarda bu oran %1'dir (TAYA, 2014: 150).

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmasına (2015: 157, 159) göre eşinin veya birlikte olduğu erkeğin fiziksel şiddetine maruz kalmış kadınların yüzde 30'u, fiziksel şiddete karşı kendilerini korumak amacıyla fiziksel olarak karşılık vermektedirler. Kadının geçmiş dönemlerden farklı olarak şiddete şiddetle cevap vermesinde kentlileşmenin payı oldukça fazladır. Kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan kadınların yüzde 19'u, kentsel yerleşim yerlerinde yaşayan kadınların ise yüzde 34'ü şiddete şiddetle karşılık vermektedirler. Eğitim seviyesinin artmasına paralel olarak kadınların fiziksel şiddete karşılık verme oranları da artmaktadır. Fiziksel şiddete maruz kalmış, eğitilmiş olmayan veya ilkokulu bitirmemiş kadınların yüzde 20'si fiziksel şiddete karşı kendini korumak amacıyla fiziksel olarak karşılık verirken, lisans veya üzeri eğitim alan kadınların yarıdan fazlası (yüzde 52) fiziksel şiddete fiziksel olarak karşılık vermektedir. Fiziksel şiddete fiziksel şiddetle karşılık verme oranı refah düzeyine göre de farklılık göstermektedir. Refah düzeyi düşük kadınların fiziksel şiddete karşılık verenlerin oranı yüzde 25'ken, refah seviyesi yüksek olan kadınlarda bu oran yüzde 38'e çıkmaktadır. Ağır şiddet durumlarında ise yüzde 52'ye kadar yükselebilmektedir.

Ailede her iki eşin de çalıştığı durumda dışarıda/işyerinde gördükleri şiddet, etkisini ev içerisinde göstermektedir. Aile içi şiddetle ilgili yapılan çalışmalarda iş hayatında yaşanan dışlama, aşağılama, tecrit, istismar, vb. sosyo-psikolojik süreçlerin aile ortamında eşler arasında herhangi bir şiddete yol açıp-açmadığıyla ilgili herhangi bir yorumda bulunulmadığı görülmektedir. Kadınlar bir yandan çalışma hayatının içerisinde yer almaya ve ekonomik özgürlüklerini kazanmaya teşvik edilirken, çalışma hayatının doğasından kaynaklanan bazı olumsuz tavır ve davranışların aile içerisinde eşler arasında herhangi bir şiddet yol açıp-açmadığının tartışılması büyük önem arz etmektedir. Bir yandan kadınların çalışma hayatına dahil olmaya teşvik edilmesi, diğer taraftan ise yapılan bütün çalışmalarda meselenin bu yönünün gözden kaçırılması ya da ihmal edilmesi son derece dikkat çekicidir.

Toplumsal hayatın diğer alanlarında olduğu gibi aile içi ilişkilerde de anlaşmazlık ve çatışmaların olması kaçınılmazdır. Evlilik ilişkisi bağlamında eşler arasındaki şiddetin en önemli nedeni çatışma ya da çiftler arasındaki anlaşmazlıktır (WHO, 2002: 99). "Anlaşmazlığın 'doğal' olması, anlaşmazlık çözümünün şiddet içermesinin 'doğal' olması anlamına gelmemektedir. Sorun, aile bireylerinin yaşadıkları anlaşmazlıklara şiddet içermeyen, rasyonel çözümler getirememelerinden (Altınay ve Arat, 2007: 51)" kaynaklanmaktadır.

Postmodernitenin beraberinde getirdiği özgürlük, eşitlik vb. değerler erkeğe ait bazı rolleri kadına ve kadına ait bazı roller de erkeğe yükleyerek roller arasındaki geçişkenliği ve değiş-tokuşu gerekli kılmaktadır. Bu durum çiftlerin yoğun bir şekilde rol gerilimi yaşamalarına ve bunu psikolojik, duygusal ve zaman zaman da fiziksel şiddet üzerinden dışa vurmalarına yol açmaktadır.

4. Erkeğe Yönelik Şiddetin Perdelenmiş Varlığı

Geleneksel bakış açısının bir yansıması olarak kadının erkeğe şiddet uygulayabileceği varsayılmaz. Şiddet, erkek geleneğini, erkekliği ve erkek üstünlüğünü tehdit ettiği için erkeğin aile içerisinde şiddete maruz kalması kabul edilemez bir olgudur. Erkek üzerindeki bu baskı, erkeklerin yaşadıkları şiddeti anlat(a)mamalarından ötürü, erkeklerin zaman zaman şiddetin anonim ve gizli kurbanları olmalarına yol açabilmektedir. Şiddete maruz kalan erkekler yaşadıkları şiddeti çoğunlukla diğerleriyle paylaşmazlar. Çünkü kendilerine inanılmayacağını veya toplum tarafından dalgaya alınacaklarını düşünürler (Adak, 2013: 9). Toplum erkeklerden hegemonik kodlara uygun hareket etmesini beklemektedir (Cengiz, Tol ve Küçükural, 2004: 60). Toplumsal cinsiyet normları bir yandan kadın karşısında erkeğe güç, iktidar ve ayrıcalık sağlarken diğer yandan erkekler için de duyguların bastırılması, izolasyon ve yabancılaşma gibi olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir (Sayer, 2011: 27). Erkeklerin, erkeklik normlarının baskısı altında kendilerine otosansür uygulamaları erkekler üzerindeki toplumsal baskıyı daha da arttırmaktadır.

Erkeğe yönelik kadın şiddeti veya eş şiddetiyle ilgili ilk çalışmalar feminizm tartışmalarıyla eş zamanlı olarak 1970'li yıllarda başlamıştır. Eşlerine karşı saldırgan davranışlarda bulunan kadınlarla ilgili raporlar 1970'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Türkiye'de ise erkeklik, erkeklerin şiddete başvurma nedenleri ve maruz kaldıkları şiddet biçimleriyle ilgili çalışmaların sayısı henüz çok azdır. Bu konudaki öncü araştırmalar Aksu Bora ve İlknur Üstün (2006), Serpil Sancar (2009) 2008 ve 2015 KSGM-Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2008-2015) ve Odman ve Odman (2017) tarafından yapılmıştır. Yeni kaleme alınan aile sosyolojisi kitaplarında da 'aile içi erkeğe yönelik şiddet' (Baygal, 2018) konusunun ele alındığı görülmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nda hem erkeklik çalışmaları alanındaki boşluğu doldurmak hem de kadına yönelik şiddetin farklı bir perspektiften değerlendirilmesi için şöyle bir öneride bulunmaktadır:

'Türkiye'de kadınların şiddete bakış açılarına ve şiddete maruz kaldıkları durumlarda yaşadıklarına ilişkin zengin veri birikimi oluşmasına karşın, yapılan araştırmalarda genellikle kadınlar ile görüşülmekte ve erkeklere ilişkin bilgiler dolaylı olarak kadınlardan elde edilmektedir. Kadına yönelik şiddet konusunun farklı bir perspektiften değerlendirilmesine olanak sağlaması açısından hedef kitlelerini sadece erkeklerin oluşturduğu Türkiye geneline temsil eden nicel araştırmaların yapılması önerilmektedir (2014: 338)'.

Bora ve Üstün yapmış oldukları araştırmada kadınlarla erkekler arasında fiziksel şiddete ilişkin anlatılarda kategorik farklılıklar olduğunu tespit etmişlerdir. Erkekler yaşadıkları şiddeti anlatma noktasında kadınlara nazaran daha isteksizdirler. Erkeklerin çoğu gördükleri şiddeti soyutlaştırarak, genelleştirerek ve de mümkün olduğunca kendilerinden uzaklaştırarak anlatma eğilimindedirler. Ve de gördükleri şiddeti daha çok askerlik, iş yeri, yatılı okul, vb. aile dışı kurumlarla ilişkilendirmektedirler. Aile içinde şiddet görseler de geleneksel normların baskısıyla bunu bastırma ve gizleme eğilimindedirler (2005: 18-19).

Eşler arasında gerçekleşen şiddetin diğer şiddet türlerinden en önemli farkı özel alanda gerçekleşmesidir. Fail ve mağdur birlikte yaşadığı için eşler arasında yaşanan şiddetin dışarıdan bilinebilmesi veya tespit edilebilmesi çoğu zaman eşlerden birinin bunu üçüncü şahıslara anlatmasıyla mümkün olmamaktadır. Çünkü şiddet duygusal veya psikolojik düzeyde kaldığı sürece ortaya çıkmayabilmektedir. Yaşanan şiddeti anlatmakta çoğu zaman kadınlar erkeklerden daha isteklidirler.

Erkekler gördükleri şiddeti çoğu zaman gizleme eğiliminde olduklarından üzerini örtmektedirler. 'Erkekler, istismar edildiklerini genellikle gizleyerek veya bazı durumlarda reddederek istismarı en aza indirmeye ve sosyal damgalanmayı önlemeye çalışmaktadırlar (Tsui, Cheung, Monit ve Lenug, 2010: 777)'. Bu anlamda modern toplumda erkeklerin de kadınlar kadar olmasa da şiddete maruz kaldıkları söylenilebilir. Bu durum şiddet anlatılarında kendisini kategorik olarak hissettirmektedir. Erkekler çoğu zaman kişisel sorunlarını yeterince açıklayamamaktadırlar. Bunun temelinde toplumdaki erkeklik algısı yatmaktadır. Erkekler yaşamış oldukları mağduriyetlerin çoğunu utanç, inkâr, damgalanma, korku vb. nedenlerden ötürü ancak minimize ederek anlatma eğilimindedirler. İstismara uğrayan erkekler, istismarlarını gizli bir sorun olarak

görmektedirler. İstismar süresinin uzaması damgalanma korkusunu arttırdığından istismarı pekiştirmektedir (Tsui et al. 2010: 770, 774). Kim uygularsa uygulasin ya da kime uygulanırsa uygulansın şiddete rıza göstermek, ses çıkarmamak, şiddet davranışını tolere etmek uzun vadede şiddetin içselleştirilmesini ve pekiştirilmesini beraberinde getirdiğinden ilerleyen süreçte mağduru daha ağır şiddet eylemleriyle karşılaşma riskini arttırmaktadır. Genellikle kadının şiddete maruz kalma olasılığı daha yüksek olduğundan olası olumsuzluklardan daha fazla etkilenmektedir.

Araştırmalar şiddet mağduru erkeklerin sayısının düşük olmasını erkeklerin yaşadıkları mağduriyetleri gizleme eğiliminde olmalarına bağlamaktadırlar. Erkek mağdurlar sağlık uzmanları tarafından reddedilme, küçük düşürülme ve alay edilme korkusuyla şiddeti bildirmekte isteksiz davranmaktadırlar (Barber 2008; Kumar 2012). Kadınların yaşadıkları şiddet deneyimlerine olaylarına ilişkin anlatı ve açıklamaları, erkeklere göre çok daha uzun ve daha zengindir. Kadınlar daha önceki veya geçmişteki bir noktadan anlatıma girerek anlatıyı yaralanmaları ve diğer sonuçları da içerecek şekilde genişletmektedirler (Kimmel, 2002: 1345). Kadınlar olayı daha iyi hikayelediklerinden daha yaygın bir etki alanı oluşturabilmekte ve şiddeti kamusalılaştırabilmektedirler.

Araştırmalar, erkeklerin erkeklere yönelik toplumsal engeller ve destek eksikliği nedeniyle yardım alamadıklarını göstermektedir. Bunun önündeki en önemli engeller utanç/utanma, sıkıntı, korku, inkâr, damgalanma ve de en önemlisi, erkeklerin bir hizmet hedefi olarak eşit muamele görmemeleridir.² Bu temaların nitel tanımları daha yakından incelendiğinde, erkek mağdurlara yönelik damgalanma ve ayrımcılığın toplumdan ve erkeklerin kendilerinden gelebileceği düşünülmektedir. Toplum, erkeklerin evlilikte şiddet mağduru olmalarını kabul etmemektedir. Erkekler için ev içi, evlilik içi şiddet mağduru olmak sosyal bir tabudur (Tsui et al. 2010: 777). Toplumda yaygın kanaat erkeklerin mağdur edildiklerinin küçümseme ihtimalinin yüksek olduğunu yönündedir. Bir kadın tarafından fiziksel şiddete uğramak, onu itiraf etmekten daha utanç vericidir (Kimmel, 2002: 1344).

Türkiye'nin temel problemlerinden biri olan aile içi şiddet meselesini tek yönlü olarak, erkek tarafından kadına uygulanan şiddet ve şiddetin türleri (fiziki şiddet, cinsel şiddet, ekonomik şiddet, vb.) üzerinden tartışılması bilimsel araştırmaların temel ilkelerinden nesnellik ve tarafsızlığa aykırıdır (aykırı bir durum oluşturur). Eşler arasında yaşanan şiddetin tek yönlü olarak kadının mağduriyeti üzerinden tartışılması bilimsel açıdan konun anlaşılmasını eksik bırakabilir. Çünkü bilimsel olan duygusal olanla değiştirilemez. Toplumsal vakalar tek bir boyutla açıklanamayacağı gibi meselesini gündeme daha iyi taşıyana göre de değerlendirilemez. Aile içi şiddet örneklerinde erkek şiddeti (özellikle de fiziksel şiddeti) yaygın ve görünür veya daha fazla dillendirilebilir olsa da erkeğe yönelik kısmi fiziksel ve diğer kadın kaynaklı şiddet türleri de göz ardı edilememelidir. Toplumsal baskı, kamuoyu bakışı, olası linçlere maruz kalma gibi etmenler gerek toplumsal alanda gerekse aile içinde yaşanan şiddet vakalarında bir tarafa ait olanı gölgelememelidir. Aksine bilimin görevi iki tarafın da şiddetini objektif biçimde araştırmalara yansıtma olmalıdır.

Sonuç

Toplumsal cinsiyet ilişkileri şiddetin her yönüne veya türüne sızmıştır. Toplumda erkeklik değerleri ve kadının erkekten beklentileri de şiddetin temelini oluşturan önemli dinamikler arasında yer almaktadır. Bunların göz ardı edilerek şiddetin tek sorumlusunun erkek olduğu yönünde oluşturulan algı sayesinde erkekler her geçen gün biraz daha toplumsal baskı altına alınmaktadırlar. Bunun önüne geçmek için toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir gereği olarak failin veya mağduru kim olduğuna bakılmaksızın kadın ve erkek şiddet açısından benzer bir düzlemde ele alınmalıdır.

² "İngiltere'de ev içi şiddete maruz kalan erkekler için hizmet veren ManKind yardım merkezine gelen telefon ve e-postalar, 20-24 yaş grubundaki şiddet gören erkek durumunun bu yaş grubundaki kadınlardan oran olarak çok da farklı olmadığını gösterdi. İngiltere'de yılda 2.7 milyon erkeğin eşi ya da sevgilisinden şiddet gördüğünü söyleyen yetkililer, toplam sayıya 3.2 milyon olarak açıklıyor. ManKind yetkilileri polisi de 'cinsiyetçi' davranmakla eleştirerek, 'Şiddet görenin erkek olduğuna inanmıyor, erkeğin kendini korumasını bekliyor. Yardımcı olmak yerine olayı marjinalleştirip şiddet gören tarafı küçümsüyor' diyor". <http://www.radikal.com.tr/hayat/erkekler-de-siddet-magduru-922366/>.

Şiddetin psiko-sosyo-kültürel pek çok nedeni olabileceği gibi pek çok da türü de vardır. Şiddetin en görünür ve somut türü fiziksel, cinsel ve ekonomik şiddettir. Fiziksel, cinsel ve ekonomik şiddet uygulama noktasında erkekler başat rol oynasalar da diğer şiddet türleri konusunda şiddet, simetrik bir özellik göstermektedir. Zaman zaman kadınların da erkelere şiddet uygulayabildiği fakat kadına yönelik şiddetle ilgili yapılan araştırmalarda bunun görmezden gelindiği ya da gözden kaçırıldığı dikkati çekmektedir. Şiddet, eşler arasında karşılıklı olarak yaşanmasına rağmen kamuoyu baskısı, yanlış anlaşılma, ilgi görememe, şiddete maruz kalma gibi çeşitli nedenlerle bu konuda yeterli sayıda ve miktarda araştırmanın yapılmadığı dikkati çekmektedir. Mevcut araştırmaların çoğunda erkeklerle ilgili verilerin kadınlar üzerine yapılmış araştırmalardan derlendiği görülmektedir.

Erkeklerin neden şiddet uyguladığı veya şiddete başvurduğuyla ilgili arka planın aydınlatılabilesi için hedef kitesini eşit sayıda erkek ve kadın katılımcının oluşturduğu kapsamlı araştırmalar yapılmalıdır. Kadının olayın dışında tutularak meselenin erkekler üzerinden tartışılması, hukuki açıdan şiddet kapsamına giren davranışların sayısını çoğaltarak erkekler üzerindeki toplumsal baskıyı arttırmak kadına yönelik şiddeti azaltmak bir yana daha da arttırmaktadır. Aile içi şiddet çalışmalarında cinsiyetçi bir dil kullanılmak yanlış anlamalara sebebiyet verebilmektedir. Her iki cins tarafından da uygulanabilen şiddetin, bir cinsi diğerine karşı savunarak ötekine havale etmek yerine şiddetin toplumsal-sosyolojik dinamiklerini analiz etmek ilgili literatüre daha fazla katkı sağlayacaktır.

Şiddeti önlemeye yönelik olarak yapılan pek çok hukuki düzenleme ve farkındalık çalışmalarına rağmen kadına yönelik şiddetin her geçen gün daha da artması bir değer krizi yaşadığımızı göstermektedir. Şiddet kapsamına giren davranışları çoğaltmaktan ziyade bireylerin neden şiddet uygulamaması gerektiğine yönelik üst anlatılara ve değerlere bağlılığını artırma yoluna gidilebilir. Kısaca ifade etmek gerekirse; şiddet sorunsalı, şiddeti pratik eden tarafların payları ve/ya toplumsal cinsiyet rollerinin sosyolojik analizin yanı sıra modern dünyanın şiddet olgusuyla ilişkisine dair yeni perspektifler sunan araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Adak, N. (2013). “Madalyonun Öteki Yüzü: Erkeğe Yönelik Şiddet”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 1-27. Erişim Adresi. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/117679> .
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2014). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler Öneriler*. İstanbul: Çizge Tanıtım ve Kirtasiye.
- Aktay, Y. (2019, 24 Ağustos). “Vicdansızlığı Hangi Yasa Zapt Eder?”, *Yeni Şafak*, Erişim Adresi. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/yasinaktay/vicdansizligi-hangi-yasa-zapt-eder-2052499>.
- Altınay, A. G. ve Arat, Y. (2007). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet*. İstanbul: Punto Baskı Çözümleri.
- Bayer, A. (2013). *Değişen Toplumsal Yapıda Aile: Eşler Arası Şiddet ve Din İlişkisi Üzerine Bir Araştırma (Konya Örneği)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi: Konya.
- Baygal, A. (2018). Şiddetin Aile İçi Görünümleri. *Değişen Toplumda Değişen Aile*. Adak, Nurşen (Ed.), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bora, A. ve Üstün, İ. (2005). *‘Sıcak Aile Ortamı’ Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Cengiz, K.; Tol, U. U. ve Küçükural, Ö. (2004). “Hegemonik Erkekliğin Peşinden”, *Toplum ve Bilim*, 101, 50-70.
- Cohen, Z. P. ve Yavuz, M. F. (2018). “Fiziksel-Sözel Şiddet Davranışı ve Dürtüsellik Arasında Öfkenin Aracılık Etkisinin İncelenmesi”, *Aydın Toplum ve İnsan Dergisi*, 4(2), 99-125.
- Erdem, M. (2007). “Aile İçi Şiddet ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun”, *TBB Dergisi*, 73, 46-77.

- Erkek Terörü Yine Can Aldı. Erişim Adresi. <http://beyazgazete.com/video/anahaber/kanal-d-31/2013/04/19/erkek-teroru-yine-can-aldi-401585.html> .
- Erkekler De Şiddet Mağduru. Erişim Adresi. <http://www.radikal.com.tr/hayat/erkekler-de-siddet-magduru-922366/>.
- Frye, N. E. ve Karney, B. R. (2006). "The Context of Aggressive Behavior in Marriage: A Longitudinal Study of Newlyweds", *Journal of Family Psychology*, 20(1), 12–20.
- Gültekin, M. ve Şahin, M. (2016). *Türkiye’de ve Dünyada Kadına Şiddet*. İstanbul: SEKAM Yayınları.
- Hines, D. A. ve Douglas, E. M. (2010). "Intimate Terrorism By Women Towards Men: Does it Exist?", *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 2(3), 36-56.
- Kadın Dayanışma Vakfı (2017). *Kadına Yönelik Şiddet Karşısında Yasal Haklarımız*. (Haz. H. Karabacak ve N. Kuyucu), Ankara: Ezgi Ofset ve Matbaacılık. Erişim adresi. <http://www.siginaksizbirdunya.org/images/files/kadina-yonelik-siddet-karsisinda-yasal-haklarimiz-2017.pdf>.
- Kara, Z. ve Uluç, M. A. (2019). "Şiddetin Cinsiyeti: Bir Modern Toplum Anksiyetesi", *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 11, 3 (25), 1566-1581.
- Karataş, N. (2007). "İzmir’deki Şehrsel Saçaklanma Eğilimlerinin Torbalı-Ayrancılar’da Arazi Sahipliği El Değişim Süreçlerine Etkileri (1968–2000)", *Planlama*, 2, 3-12. Erişim adresi. http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/10ce61c90f3a46e_ek.pdf .
- Karataş, Z. ve Kılıçarslan, F. (2013). "Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Aile Terapisinin Rolü", *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 109-128.
- Kaymak Özmen, S. (2004). "Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (2), 27-39. Erişim adresi. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auebfd/issue/38405/445415> .
- Kızmaz, Z. (2006). "Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 247-267.
- Kimmel, M. S. (2002). " 'Gender Symmetry' in Domestic Violence", *Violence Against Women*, 8(11), 1332-1363. DOI: 10.1177/107780102237407.
- Odman, M. T. ve Odman, L. (2017). *Erkekler’de Şiddet Mağduru*. Adana: Karakan Kitabevi.
- Öğün, A. (1998). "Türkiye’de Adam Öldürme Suçunda Etkili Olan Bazı Sosyal Kültürel Özelliklere İlişkin Sosyolojik Bir Araştırma", *Polis Bilimleri Dergisi*, 1(2).
- Özkazanç, A. ve Yetiş, E. Ö. (2016). "Erkeklik ve Kadına Şiddet Sorunu: Eleştirel Bir Literatür Değerlendirmesi", *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, 8(2), 13-26. Erişim Adresi. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/46/2140/22167.pdf> .
- Öztürk, A. B. (2014). *Erkeklik ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Eşine Şiddet Uygulayan Erkekler*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Sancar, S. (2016). *Erkeklik: İmkânsız İktidar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Sayer, H. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı*. Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Taştan, C. ve Küçük Yıldız, A. (2019). *Dünyada ve Türkiye’de Kadın Cinayetleri 2016-2017-2018 Verileri ve Analizler*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Tsui, Venus; Cheung, Monit and Lenug Patrick (2010). "Help-Seeking Among Male Victims of Partner Abuse: Men’s Hard Times", *Journal of Community Psychology*, 38(6), 769–780.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010). *Türkiye Aile Değerleri Araştırması*. Ankara: Manas Medya Planlama Reklam Hizmetleri.

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi (2015). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık.
- WHO (2002). “*World Report on Violence And Health*”, Erişim adresi. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf;jsession .
- Yıldırım, S. (2018). “Türkiye’de Son On Yılda İşlenen Kadın Cinayetleri Üzerine: Sebep, Sonuç ve Öneriler”. *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 1-21. Erişim adresi. <http://dx.doi.org/10.32579/mecmua.448868> .